

Rapport fra Forskningsetisk utvalg

Vurdering av vitenskapelig uredelighet og eventuell korrigering eller tilbaketrekking av ph.d.-avhandling. Leon Cantas.

0 Sammendrag

Forskningsetisk utvalg har vurdert om det foreligger vitenskapelig uredelighet i ph.d.-avhandlingen til Leon Cantas og om denne eventuelt skal korrigeres eller godkjenningen av avhandlingen tilbaketrekkes.

Forskningsetisk utvalg har kommet fram til at det i denne saken foreligger et brudd på god forskningspraksis i objektiv forstand. Forskningsetisk utvalg finner likevel ikke at det er godtgjort med tilstrekkelig sannsynlighet at det er begått en forsettlig eller grovt uaktsom handling.

Forskningsetisk utvalg mener at de avgjørende punktene i denne saken gjelder dårlig faglig håndverk fra ph.d.-kandidatens side, tidspress, manglende oppfølging fra veiledere og fravær av ansvar for medforfatterskap. Denne saken kunne fått et annet forløp, som ikke hadde medført anklager om vitenskapelig uredelighet, dersom den hadde vært behandlet på en annen måte fra begynnelsen av. Forskningsetisk utvalg drøfter også veileder og medforfatteres medansvar for artikler i avhandlingen.

Forskningsetisk utvalg vil anbefale overfor rektor at ph.d.-kandidaten gis anledning til, sammen med veileder og eventuelt medforfattere, å gå igjennom originaldata og om nødvendig foreta ytterligere analyser av prøver som ble innsamlet under forsøket slik at artikkelen kan korrigeres. NMBU bør legge forholdene til rette for dette arbeidet, også økonomisk, og gi støtte til ph.d.-kandidaten slik at arbeidet er mulig å gjennomføre. Forskningsetisk utvalg gir en klar tilrådning om at deler av avhandlingen (artikkel V) må gjennomgås sammen med veileder og eventuelt medforfattere, og eventuelt korrigeres.

Forskningsetisk utvalg mener ikke det er grunnlag for at avhandlingen trekkes tilbake. Avhandlingen har til sammen seks artikler og oppfyller både i omfang og kvalitet kravet til en ph.d.-grad. Forskningsetisk utvalg legger til grunn at det å frata en tildelt grad, bare kan skje om det foreligger ugyldighet ved den opprinnelige godkjenningen. Det må da foreligge bevisst eller grovt uaktsom manipulering av data i den hensikt å oppnå et ønsket resultat.

Forskningsetisk utvalg har avslutningsvis enkelte merknader og betraktninger rundt systemfeil.

1 Innledning

Saken omhandler en varsling om uregelmessigheter i fremstillingen av data i artikkelen "*A clinical treatment modelling of diarrhea in piglets for minimum drug resistance development in intestinal microbiota*" som inngår som artikkel V i ph.d.-avhandlingen til Leon Cantas: «*Development of antimicrobial drug resistance – impact of the bacterial infection treatment*». Avhandlingen består av seks vitenskapelige arbeider. Tre av artiklene er publisert i internasjonale tidsskrifter.

Artikkelen saken gjelder er ikke publisert.

Avhandlingen ble forsvart den 6. juni 2013 ved Norges veterinærhøgskole (NVH).

Arbeidet presentert i artikkel V dreier seg om et forsøk på nyfødte griser der en studerte effekten av antibiotika, probiotika og NSAID behandling av griser eksperimentelt infisert med *E. coli* mhp. på genuttrykk (tra gener) samt en rekke blodverdier hvor noen er knyttet til medfødte immunresponser. Det påstås at behandling med antibiotika enrofloxacin førte til en stigning i C-reaktivt protein (CRP) i blodserum.

Varsleren, førsteamanuensis em. Tore Sivertsen, har påpekt at CRP-dataene i artikkel nr. V i avhandlingen, slik resultatet er fremstilt i artikkelen, ikke er i samsvar med rådataene slik de foreligger fra analyser av blodprøver analysert av Sentrallaboratoriet ved NVH. Hans egen konklusjon, som deltaker i forsøkene og medforfatter av artikkel V, er:

«I denne artikkelen er en av hovedkonklusjonene basert på åpenbar oppkonstruering og forfalskning av vitenskapelige data. For meg er det heller ikke mulig å trekke noen annen konklusjon enn at dette er gjort helt bevisst, i den hensikt å bygge opp under en tilsynelatende interessant forhåndshypotese.»

1.1 Rektors anmodning

Rektor ved NMBU har i brev av 10.10.2017 (vedlegg 1) bedt Forskningsetisk utvalg ta stilling til spørsmålet om vitenskapelig uredelighet i Leon Cantas ph.d.-avhandling skal vurderes på nytt, basert på anmodningen fra førsteamanuensis em. Tore Sivertsen (Vedlegg 2, 2 b som er hans tilleggs kommentar som ble oversendt rektor i 2014, se pkt. 2.5 under).

Rektor «ber spesielt Forskningsetisk utvalg om en klar tilråding om avhandlingen eller deler av den skal korrigeres eller trekkes tilbake».

1.2 Forskningsetisk utvalg

Forskningsetisk utvalg ved NMBU for behandling av denne saken har bestått av

Førsteamanuensis Terje Kvilhaug (leder)
Professor Deborah H. Oughton (nestleder)
Professor Øystein Evensen
Forsker Rani Lill Anjum
Professor em. Aslak Syse (UiO)

Mandat for forskningsetisk utvalg ble fastsatt av Universitetsstyret 11. september 2017, med senere endring fastsatt av rektor 21. september 2017, og der heter det at «Forskningsetisk utvalg ivaretar NMBUs funksjoner i henhold til forskningsetikkloven §§ 5 og 6.».

Forskningsetisk utvalg er tillagt ansvar for å «behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer» (forskningsetikkloven § 6)

Forskningsetisk utvalg behandlet anmodningen fra rektor i møte 19.10.2017, sak 6, og vedtok å ta saken opp til behandling.

I samme møte ble spørsmål om mulig inhabilitet drøftet som følge av at Deborah H. Oughton er medforfatter til en artikkel i avhandlingen. Hun forlot møtet ved behandling av spørsmålet. Øystein Evensen reiste spørsmål om mulig inhabilitet som følge av at han er medforfatter til en artikkel i avhandlingen. Han forlot møtet ved behandling av spørsmålet.

Forskningsetisk utvalg kom enstemmig frem til at verken Deborah Oughton eller Øystein Evensen anses som inhabil til behandling av denne redelighetssaken.

Forskningsetisk utvalg har behandlet saken i møter 19. oktober 2017, 15. desember 2017, 22. januar 2018, 27. februar 2018 og 5. april 2018. Den 27. februar 2018 møtte Tore Sivertsen og Leon Cantas, den siste med fullmektigene professor Henning Sørum (som var hovedveileder) og professor em. Tore Midtvedt (som ledet bedømmelseskomiteen).

1.3 Retningslinjer for behandling av redelighetssaker

Forskningsetisk utvalg legger til grunn for behandlingen vedtatte retningslinjer for behandling av redelighetssaker fastsatt av rektor 5.12.2017 med senere endringer 12.01.2018.

I henhold til retningslinjene skal fakta tilveiebringes ved intervjuer og/eller samtaler med klager, innklaget og andre, ved innhenting av dokumenter eller på annen måte, slik det fremgår av sakens bakgrunn og tidligere behandling.

Det er en meget omfattende dokumentasjon som er arkivert i denne saken. Noe skyldes at saken har vært behandlet i flere runder, se punkt 2. Forskningsetisk utvalg viser til denne, og har i rapporten vedlagt de dokumentene som, etter utvalgets oppfatning, er de viktigste for vurderingen som Forskningsetisk utvalg er bedt om å foreta.

2 Sakens bakgrunn og tidligere behandling

Leon Cantas ble opptatt som ph.d.-student ved Norges veterinærhøgskole (NVH) i 2009. Hovedveileder var professor Rune Henning Sørum. Assisterende veiledere var Duncan Colquhoun, NVH, Didier Mazel, Pasteur Instituttet og Timothy Welch, United States Department of Agriculture.

2.1 Bedømmelseskomiteen

Bedømmelseskomiteen, ledet av professor Tore Midtvedt konkluderte i 2013 enstemmig med at avhandlingen til Leon Cantas kunne godkjennes (vedlegg 3). Avhandlingen inneholdt 6 artikler, og etter godkjent disputas ble han tilkjent graden ph.d.

Vedtak om tildeling av graden ble meddelt ham ved brev 6. juni 2013 fra rektor ved NVH.

2.2 Varsel om uregelmessigheter

Den 13. juni 2013 – få dager etter tildelingen av ph.d.-graden til Leon Cantas, ble rektor ved NVH varslet om at det var funnet uregelmessigheter i underliggende data for avhandlingens artikkel V.

Som følge av varslingen ble saken tatt opp i NVHs Utvalg for forskning og etikk (UFE). UFE anmodet styret ved NVH, den 21. juni 2013, om å nedsette et granskingsutvalg på to eksterne fagpersoner for å gjennomgå avhandlingen med særlig vekt på artikkel V.

2.3 Granskingsutvalg 1 Jones/Tverdal

Styret ved NVH oppnevnte professor emeritus Bernt Jones, Sveriges Lantbruksvitenskapelige Universitet (SLU), og professor Aage Tverdal, Divisjon for epidemiologi, Folkehelseinstituttet. De ble bedt om å granske arbeidet uavhengig av hverandre og fikk følgende mandat:

«Granskingsutvalget bes vurdere om det i artikkel fem er sannsynlig at det foreligger bevisst manipulering av data i et forsøk på tilpasse resultater til en hypotese, eller om det er sannsynlig at de feil som foreligger har sin årsak i unøyaktigheter fra ph.d.-kandidatens side.

NVH ber granskingsutvalget lese hele avhandlingen for å danne seg et bilde av helheten i arbeidet.»

Granskerne har hatt alle laboratoriejournaler og rådata tilgjengelig for sitt arbeid.

Det foreligger uavhengige rapporter fra de to granskerne fra oktober 2013. Professor emeritus Bernt Jones konkluderte:

«Sammanfattningsvis finner jeg inget stöd i rådata från Sentrallaboratoriet, för CRP i blodserum, för de resultat som redovisas i Figure 11 i arbete V och som ligger till grund för diskussion och slutsatser i detta arbete.» (Vedlegg 4)

Professor Aage Tverdal (vedlegg 5) uttalte om artikkel V:

«Det er skremmende lite som stemmer overens i artikkel V, Supplementary material 2 og det som er kommet fra Sentrallaboratoriet. Det er vitenskapelig uredelig ikke å ha opplyst om at det mangler verdier i store deler av eksperimentene og hva som er gjort for å bøte på de. Motivasjonen bak alle endringer av tall og «imputeringer» er vanskelig å forstå. [...] ...det har foregått omfattende endringer i datamaterialet og uforståelige «imputeringer» som det er berettiget å betegne som fusk.»

Som sammenfattende konklusjon uttalte Aage Tverdal:

«Det har vært interessante problemstillinger og det må ha vært en gedigen jobb å gjennomføre forsøkene. Den tekniske delen er grundig beskrevet, men den metodiske (statistiske) delen er overfladisk og til dels galt beskrevet. Veterinærmedisinsk virker det godt, statistisk er det svakt. Det er verdt å merke seg at kandidaten har vært alene om den statistiske delen i samtlige arbeider. Det betyr at kandidaten har vært ene og alene om håndteringen av datafilene og det bør utløse ettertanke.»

2.4 Utvalg for forskning og etikk, NVH

Utvalg for forskning og etikk (UFE) ved NVH behandlet saken i møte 14. november 2013, med utgangspunkt i rapportene fra Jones og Tverdal. UFE viser til at det er

«godt dokumentert at det ikke er samsvar mellom de rådata som ligger til grunn for artikkel V og de resultatene som er publisert i artikkelen.»

UFE har kommet til at

«det er stor sannsynlighetsovervekt for at det foreligger vitenskapelig uredelighet og dette framstår som «grov uaktsomhet ... i rapportering av forskning». Artikkel V må grundig omarbeides på en slik måte at de faktiske rådata legges til grunn (for) presentasjon og rapportering av resultatene».

UFE avgir en anbefaling om at «det bør foretas en full gransking av hele doktorgradsarbeidet» før styret eventuelt trekker en konklusjon om å trekke tildelingen av graden ph.d. tilbake. (Vedlegg 6).

NVHs styre behandlet anbefalingen i møte 21. november 2013, og besluttet at det skulle oppnevnes et nytt granskingsutvalg, som, på grunn av fusjonen som ble gjennomført per 1.1.2014, skulle rapportere til NMBU innen 1. mai 2014. Styret ved NVH formulerte mandat for utvalget, men overlot til NMBU å oppnevne sakkyndige personer.

2.5 Tilleggscommentar og redegjørelse fra Tore Sivertsen

I fortrolig brev 13. august 2014 fra førsteamanuensis Tore Sivertsen til «rektoratet og dem som for øvrig er involvert i saken», har Sivertsen gitt en tilleggscommentar til utredningen fra Jones/Tverdal. I kommentaren har han med tekst og tabeller gitt utførlig redegjørelse for hva han mener er uriktig i Leon Cantas' avhandling artikkel 5.

Sivertsen, som er en av medforfatterne på artikkel V, fremholder i tilleggscommentaren at det i Tverdals utredning

«ikke fremgår klart hvor grovt fusket er (...)»

og at Tverdal

«ikke har oppdaget at Cantas i tillegg til å overdrive og forstørre resultatene på uredelig vis, har formet resultatene etter eget ønske ved å bytte om på gruppene.

(...)

Dette er ikke bare snakk om en viss grad av fusk for å forbedre utseende eller signifikans i resultatene. Dette er simpelthen svindel; ren oppkonstruering av resultater som det ikke finnes antydning til i de reelle dataene». (Vedlegg 2 b)

2.6 Granskingsutvalg 2 Birkeland/Helland

Våren 2014 oppnevnte rektor ved NMBU professor Nils-Kåre Birkeland og professor Dag E. Helland, begge Universitetet i Bergen (UiB), til å foreta granskingen. Det var innhentet tillatelse fra Leon Cantas til å innhente data som var tilgjengelige, samt at granskingsutvalget fikk overlevert notater som var samlet i en eske som var oppbevart ved NVH (Vedlegg 8). Granskingsutvalgets rapport forelå 2. oktober 2014, og de skriver:

«Basert på gjennomgang av det tilgjengelige materialet for originaldata og samanlikna det med det som er presentert i figurane er det fleire døme på at det er vanskelig å dra ei direkte samanlikning med data framstilt i figurar og tabellar. Dette gjeld som tidlegare vist av dei andre som har studert spesielt artikkel V. Men å påstå at kandidaten har gjort dette heilt bevisst er vanskelig å dokumentera.

I denne konkrete saka er det påstått at data til arbeid V er framstilt som forfalsking for å støtta kandidaten sine hypotesar. Skal slike skuldinger føra til at arbeidet blir underkjent må det framførast handfaste bevis. Det er det me skal vurdera. Sidan arbeidet ikkje er publisert vil eit alternativ vera å gi kandidaten høve til å gjera forsøka om att; alternativt i samarbeid med medforfattarar å gå gjennom originaldata for det konkrete arbeid og bli samde om framstillinga av figurar og tabellar før arbeidet blir sendt til peer review. Slikt arbeid vil kosta ein del, men ein institusjon vil måtta rekna med slike utgifter. Det er døme i Norge på at ved klar påvist forfalsking har institusjonen måtta gi ekstra støtte til doktorgradskandidaten. (...)

Vår konklusjon etter å ha vurdert dette frå ulike vinklar er at doktorgraden ikkje uten vidare kan underkjennast. Kandidaten må i samarbeid med medforfattarane og i møte leia av hovudrettleiaren gå gjennom data og framstillinga i artiklane og konklusjonane (spesielt artikkel V).

Basert på dette arbeidet må ein så ta ein konklusjon på om kandidaten bevisst har prøvd å fuska eller berre har gjort feila grunna fagleg svake sider.» (Vedlegg 8).

2.7 Møte med Granskingsutvalg 2 og NMBU

I samsvar med tilrådingen i rapporten fra Birkeland og Helland ble det gjennomført et møte den 3. desember 2014, med følgende deltakere:

Hovedveileder Henning Sørum,
Professor Stein Istre Thoresen,
førsteamanuensis Tore Sivertsen,
førsteamanuensis Gjermund Gunnes.
Forskningsdirektør Ragnhild Solheim
Instituttleder, professor Per Einar Granum
Prorektor Halvor Hektoen
Professor Dag E. Helland.

De fire førstnevnte hadde vært medforfattere på artikler i Cantas' avhandling. Det er opplyst at Leon Cantas var invitert til møtet, men hadde ikke mulighet til å møte (se korrespondansen i Vedlegg 7). Leon Cantas skriver i en e-post til prorektor Halvor Hektoen:

«Jeg kan ikke møte med dere pga forskjellige sterke grunner men vil følge opp deres meninger skriftlig som jeg har gjort. Jeg har utlevert det som ble bedt og holdt saken taushetspliktig som dere mente tidligere.

Mine endelige tanker om saken har ikke forandret som skrevet også på et brev i juni 2013. Brevet var vedlagt sammen med 'banan eske' som sendt til rektoren i fjor.

Dette har vært meget slitsomt løp som jeg måtte gå gjennom alt fra registrering som en kandidat på NVH m lite/ingen resurser- under studie og etter levering av avhandling. Saken inneholder en rekke alvorlige uheldige situasjoner, ulykker, urettferdigheter og feil behandling av meg som et menneske i et tett 'miljø' som jeg måtte gå gjennom alene.

Alle dere må vite at denne studien har sine positive, negative og feil sider som et produkt. Trist å se at manglende sidene til studien er brukt som 'angrepstrategi' av noen. Produksjonen skjedd under enormt miljø press, tidsklemme og hastighet. Selv fikk ikke tid til å gå gjennom for en bedre integrering av data og protokoll sikring som klart hadde vært mye bedre i et bedre miljø og en optimal 'stipendiat' livs-tilstand.»

Dag E. Hellands oppsummerte fra møtet (Vedlegg 9):

«Som konklusjon etter den breie og godt faglige diskusjonen på dette møtet, i tillegg til det me har rapportert tidligere (Birkeland/Helland-utvalget) er at eg tilrår rektor og universitetsstyret ikkje å fylgja tilrådingan frå opponentane av avhandlinga om å gi Leon Cantas PhD-graden. Dei andre deltakarane på møtet uttrykte same syn på underkjenning av graden.

Dette er basert på at vesentlige deler av avhandlinga, ikkje minst artikkel V, ikkje held krav til god vitenskapleg framstilling og kritisk, profesjonell behandling av basisdata.

Men eg vil vidare tilråda at kandidaten i samarbeid med hovudrettleiar og eventuelt andre medarbeidarar blir gitt rettleiing til å skriva ei ny avhandling for ein ny disputas. Medforfatarane må vera sterkt involverte i den endelege versjonen av avhandlinga. Dei juridiske aspekta med dette og tidsrammer for ein slik prosess har eg ikkje innsikt i.

Avhandlinga er svært stor vurdert ut frå praksis i Norge på tildeling av den moderne PhD-graden. I den samanhengen tilrådde eg om at medforfatarane av dei tre første artiklane går grundig gjennom desse tre publiserte arbeida for å vera sikker på at presentasjonen av arbeida er korrekt vitenskapleg framstilte. Er dei ikkje det må dei eventuelt trekkast tilbake.»

2.8 Rektors beslutning i 2015

Etter møtet fattet rektor følgende vedtak, datert 27. mai 2015:

«Leon Cantas sin ph.d.-avhandling «Development of antimicrobial drug resistance impact of the bacterial treatment» godkjennes ikke”.

I oversendelsen av vedtaket til Leon Cantas vises det til varsel om uregelmessigheter, rapporter fra to granskingsutvalg og møte mellom granskingsutvalg, medforfattere og hovedveileder samt at det vises til

«... råd fra eksterne granskere. Granskerne mener at vesentlige deler av avhandlingen, ikke minst artikkel V, ikke holder de kravene som er til god vitenskapelig framstilling og kritisk, profesjonell behandling av basisdata.»

Meldingen opplyser om klageadgang, og vedlegg til meldingen omtaler muligheten for å levere omarbeidet avhandling etter minst 6 måneder.

I forbindelse med en innsynsbegjæring i saken ble det avdekket at rektor ved NVH allerede i brev av 6. juni 2013 hadde meddelt Cantas at doktorgraden var godkjent.

Dette medførte at rektor ved NMBU omgjorde sitt vedtak av 27. mai 2015 om ikke å godkjenne graden, da hun betraktet vedtaket som ugyldig og basert på saksbehandlingsfeil siden graden allerede var tildelt. I redegjørelsen for omgjøringsvedtaket skriver rektor at

«vedtaket om ikke godkjent doktorgrad av 27. mai 2015 er ugyldig fordi graden allerede var tildelt. Skulle NMBU fratatt ph.d.-graden, måtte det vært fordi det var bevist fusk.»

2.9 Fornyet redegjørelse fra klager

Ved e-post 11. juli 2017 har førsteamanuensis Tore Sivertsen igjen tatt opp saken og anmodet NMBU om en ny vurdering av annullering av Leon Cantas' doktorgrad på grunn av vitenskapelig uredelighet. Bakgrunnen for denne fornyede henvendelsen var en omtale av Leon Cantas sin avhandling i Norsk

Veterinærtidsskift. Sivertsen reagerte på at avhandlingen ble omtalt uten at de innsigelsene som har vært fremsatt kom frem i tidsskriftartikkelen.

Sivertsens henvendelse er ledsaget av redegjørelsen fra 2014, for hva han mener er fabrikkerte resultater i artikkel V (se vedlegg 2 og 2b). Redegjørelsen fra 2014 var vedlagt. Sivertsen har utarbeidet en dokumentasjon som var ment å følge et tilsvarende til Norsk Veterinærtidsskrift basert på redegjørelsen fra 2014.

Sivertsen viser til denne redegjørelsen og skriver:

«Dette er ikke bare snakk om en viss grad av fusk for å forbedre utseende eller signifikans i resultatene. Dette er simpelthen svindel; ren oppkonstruering av resultater som det ikke finnes antydning til i de reelle dataene». Dette utsagnet står jeg fortsatt ved.»

(...)

«Min egen konklusjon som deltaker i forsøkene og medforfatter av artikkel 5 er helt klar: I denne artikkelen er en av hovedkonklusjonene basert på åpenbar oppkonstruering og forfalskning av vitenskapelige data. For meg er det heller ikke mulig å trekke noen annen konklusjon enn at dette er gjort helt bevisst, i den hensikt å bygge opp under en tilsynelatende interessant forhåndshypotese.»

2.10 Oversendelse av sak til Klagenemnda ved NMBU

Rektor ved NMBU anmodet NMBU's Klagenemnd om å vurdere saken, og vurdere en eventuell annullering av ph.d.-avhandling på bakgrunn av opplysningene fra førsteamanuensis em. Tore Sivertsen.

Klagenemnda kom frem til at den ikke var rette instans for behandling av denne saken.

3 Forskningsetisk utvalgs behandling av saken

Som omtalt innledningsvis anmodet rektor ved NMBU, i brev av 10.10.2017,

«Forskningsetisk utvalg ved NMBU bes om vurdering av vitenskapelig uredelighet og eventuell korrigerende eller tilbaketrekking av ph.d.-avhandling på bakgrunn av opplysninger fra førsteamanuensis em. Tore Sivertsen».

Videre ber rektor spesielt Forskningsetisk utvalg om en klar tilrådning om avhandlingene eller deler av den skal korrigeres eller trekkes tilbake.

Forskningsetisk utvalg vedtok på sitt møte 19.10.2017, sak 6, at både spørsmålet om vitenskapelig uredelighet og spørsmålet om avhandlingen eller deler av den skal korrigeres eller trekkes tilbake skal behandles. Forskningsetisk utvalg skal også å vurdere om det foreligger systemsvikt.

Forskningsetisk utvalg for behandling av redelighets saker har hatt tilgang til og gjennomgått det som er fremlagt av dokumenter.

3.1 Henvendelse til Leon Cantas. Anmodning om tilbakemelding

Forskningsetisk utvalg rettet en henvendelse til Leon Cantas med anmodning om tilbakemelding på de anklagene som er fremsatt av førsteamanuensis Tore Sivertsen. I henvendelsen ble det vist til tidligere granskinger av avhandlingen og manglende tilbakemelding fra Leon Cantas på de fremsatte anklagene.

Han har fått tilsendt kopi av dokumenter som ligger til grunn for vurderingene – og som tidligere er oversendt i forbindelse med forberedelse av denne saken både for Klagenemnda og nå for Forskningsetisk utvalg.

Forskningsetisk utvalg ga en endelig frist til 31. desember 2017 for å gi en tilbakemelding før saken behandles videre. (Vedlegg 10)

3.2 Tilbakemelding fra Leon Cantas

Forskningsetisk utvalg mottok tilbakemelding fra Leon Cantas den 31.12.2017, innen fastsatt frist (Vedlegg 11).

Leon Cantas gir uttrykk for sin opplevelse av prosessen og det som har skjedd siden disputasen. Leon Cantas deler ikke Forskningsetisk utvalgs bemerkning når det gjelder manglende tilbakemelding. Han ble først kjent med rektors beslutning av 27. mai 2015 om ikke å godkjenne avhandlingen etter at klagefristen var utløpt. Etter hans oppfatning har verken han, veileder eller andre blitt informert om denne beslutningen før rektors beslutning i 2015. Han skriver videre at han og veileder, professor Henning Sørum, hadde planlagt å gjøre

«noe ekstra arbeid i tilknytning til artikkel V siden vi hadde arkiverte materiale fra studien som kunne utvide resultatene».

Leon Cantas beskriver videre en arbeidssituasjon der forholdene ikke ble lagt til rette for han som ph.d.-kandidat, med stort press for å levere avhandlingen før tidsrammen han hadde som stipendiat og en anstrengt økonomisk situasjon som påvirket arbeidssituasjonen med avhandlingen. Han har gitt flere bemerkninger til håndteringen av han som ph.d.-kandidat.

Leon Cantas kommenterer også tabellen i artikkel V:

«Jeg benyttet en formel i et excel-ark som endte opp med en benevnelsesfeil i tabellen i avhandlingen. Feilen i formelen i regnearket har systematisk gitt feil folddata. Det er beklagelig at kolonnen i denne tabellen er feil benevnt. Selvsagt burde ikke fold-verdiene stått i Supplementary table 2 i det hele tatt og hver fall ikke med mg/l benevnelsen i headingen.»

Han avslutter tilbakemeldingen:

«Det optimale i denne vanskelige saken har vært å samle seg nå i ettertid spesielt i samråd med min tidligere hovedveileder Prof. Henning Sørum som har fysisk bidratt med hele jobben med 4-5 døgn vakter sammen med meg. På den måten kunne vi ha korrigert deler av tabellen evt vi kunne utvide/forbedre hele artikkel 5 med analyser av det arkiverte materialet som vi opprinnelig hadde planlagt å få gjort. Hele studien kunne blitt gjort noe bedre hvis vi fikk bedre arbeidsplass og midler som ikke vært optimalt takket være det store presset som kom fra bla. daværende seksjonsleder Anne Storset og Instituttstyrer Per Einar Granum»

3.3 Fornyhet henvendelse til Birkeland/Helland

Forskningsetisk utvalg vedtok å rette en fornyet henvendelse til professor Nils-Kåre Birkeland og professor emeritus Dag Helland. FEU hadde behov for å få klarhet i enkeltheter i deres granskning (se pkt. 2.6) og oppsummeringen fra møtet som ble avholdt i 2014 (se pkt. 2.7). Forskningsetisk utvalg ønsket å avklare, blant annet, hvorvidt de var klar over at Leon Cantas allerede hadde fått godkjent avhandlingen på det tidspunkt de ga sin tilbakemelding til NMBU (Vedlegg 12) og ba om

«en tilbakemelding på om dere ville kommet frem til en annen konklusjon og anbefaling dersom det på det tidspunkt var klart at doktorgraden allerede var tildelt.»

I sin tilbakemelding skriver Birkeland/Helland at de var klar over at Leon Cantas formelt var tildelt doktorgraden, uten at det hadde noen innvirkning på deres vurdering av avhandlingen. De viser til sin vurdering fra 2014 og understreker den konklusjonen de hadde trukket.

I anbefalingen fra 2014 har de også pekt på behovet for en gjennomgang av artikkel V i avhandlingen, sammen med veilederne og medforfatterne. De viser til medforfatternes ansvar for artikkelen og understreker veilederens ansvar for at originaldata blir behandlet og tolket rett.

«Som det går fram av vår vurdering signert 2. oktober 2014, er det klart at originaldata til artikkel V bør undersøkjast nærare av medforfattarane til denne artikkelen. Dersom det viser seg at desse originaldata er manipulert eller feiltolka og ikkje støttar opp om konklusjonane, er dette eit ansvar som medforfattarane også har, sidan det både i denne og i alle andre fem artiklane nytta i avhandlinga står at medforfattarane har vore aktivt med i skrivinga. Det er også rettleiarane sitt ansvar at originaldata blir behandla og tolka korrekt, så det er vanskeleg å klandre kandidaten for grov eller aktlaus manipulering.

Så vidt me veit har det ikkje vore utført eit aktivt arbeid for å verifisera datahandsaminga i arbeid V. Skulle denne artikkelen bli fagleg underkjent er dette, etter vår meining, ikkje nok til å underkjenna avhandlinga sidan den har til saman seks artiklar og oppfyller både i omfang og fagleg kvalitet kravet til ein doktorgrad.

Hovudkonklusjonen vår er framleis at det ved alle universitet må stillast krav til medforfattarane og rettleiarane og at dette bør formaliserast t.d. ved at medforfattarane før innlevering av ein doktorgrad for vurdering signerer på at dei står bak signifikansen av datagrunnlaget og konklusjonane av arbeida.»

Etter deres vurdering er det ikke tilstrekkelig til å underkjenne avhandlingen selv om artikkel V skulle bli underkjent (Vedlegg 13).

3.4 Møte med Tore Sivertsen

Forskningsetisk utvalg innkalte Tore Sivertsen til møte for oppfølgende og utdypende spørsmål den 27. februar 2018, kl. 1030.

Utgangspunktet var Sivertsens klage og tilbakemeldingen fra Leon Cantas, særlig knyttet til Leon Cantas kommentar om sortering av verdiene og det som omhandler de sentrale tall. Forskningsetisk utvalg ønsket å begrense utdypende spørsmål «til det saken gjelder (kreativ fremstilling av data)».

Sivertsen opprettholder det han har skrevet (se vedlegg 2a og 2 b) og konkluderte med at dataene var oppkonstruerte og forfalsket. Sivertsen har i sin redegjørelse også beskrevet sin rolle som medforfatter, og er klar over sitt ansvar for at han ikke fulgte opp bedre. Han hadde ikke mistanke da avhandlingen forelå. Andre forskere og veiledere var også involvert, herunder de som hadde gått god for det statistiske. Han gir uttrykk for at det er flaut at han som medforfatter stolte på de andre og ikke reagerte før etter disputasen, og erkjenner, på spørsmål fra Forskningsetisk utvalg, at det her er flere seniorforskere som ikke har fulgt godt nok opp overfor ph.d.-kandidater.

3.5 Møte med Leon Cantas

Forskningsetisk utvalg innkalte Leon Cantas til møte den 27. februar 2018 kl. 1130. Leon Cantas hadde med som fullmektiger/bisittere professor Henning Sørum og professor emeritus Tore Midtvedt (leder av bedømmelseskomiteen).

Leon Cantas hadde fått tilsendt spørsmål som Forskningsetisk utvalg ønsket en utdypning av. Samtalen tok utgangspunkt i statistiske feil i artikkel V, Supplementary materials 2, som har vært gjenstand for omfattende undersøkelser. Det ble også gitt anledning til å kommentere og ta opp andre forhold.

Leon Cantas hadde innledningsvis en gjennomgang av perioden som stipendiat ved NVH, forhold under studien og situasjonen som oppsto da det ble påvist feil i avhandlingens artikkel V. Det var utdypende i forhold til den tilbakemeldingen Leon Cantas tidligere har oversendt Forskningsetisk utvalg (Vedlegg 11)

Allerede i juni 2013, da anklagene ble tatt opp, ble det påpekt fra Leon Cantas og hovedveileder Henning Sørum at det forelå feil i tabellen i artikkel V, det var feil i benevnelsene i tabellen og feil i formelen i det exel-arket som var benyttet i artikkelens supplementary materials 2. Dette har gitt systematiske feil i fold-verdiene, og disse skulle ikke vært med i det hele tatt.

Hovedveileder Henning Sørum skriver i en e-post i 2013 at

«Den omdiskuterte tabellen var aldri ment å være en sentral del av artikkel 5, det er de gjenstående ekspresjonsanalysene som skulle være en viktig del av artikkel 5. Vi har fremdeles dette uanalyserte materialet liggende». (Vedlegg 14)

Artikkelen ble skrevet under et betydelig press om å gjøre ferdig og få levert avhandlingen, siden instituttleder vurderte det slik at Leon Cantas hadde mer enn nok artikler til innlevering av en avhandling. På bakgrunn av dette ble avhandlingen innlevert ca. 6 måneder tidligere enn den planlagte innleveringen.

Det har vært et sterkt ønske både fra Leon Cantas og hovedveileder Henning Sørum om å kunne gjennomgå analysene og bearbeide artikkelen. Slik de har oppfattet det, har de ikke fått anledning til dette, verken i 2013/2014 eller senere. De har opplevd at det har vært lagt «lokk på saken» slik at de ikke har fått anledning til å holde kontakt og bearbeide artikkelen. Alt materiale fra forsøkene, prøver og notater, befinner seg fortsatt på NVH/NMBU slik at det kan være mulig å hente dette frem igjen og foreta en ny analyse samt bearbeide og utvide artikkelen.

Forskningsetisk utvalg oppsummerte etter samtalen med Leon Cantas at det etter utvalgets oppfatning ikke ble gitt en god forklaring på hvorfor resultatene ble som beskrevet, og at det synes klart at Leon Cantas ikke har et godt håndlag med statistisk behandling av de innsamlede data. Dette reiser imidlertid spørsmål ved medforfatterens gjennomgang og bidrag til den statistiske behandlingen.

4 Forskningsetisk utvalgs vurdering

4.1 Vurdering av vitenskapelig uredelighet

4.1.1 Grunnlaget for vurdering av vitenskapelig uredelighet

Forskningsetisk utvalg legger til grunn at vurderingen av om det er utvist vitenskapelig uredelighet, skal vurderes etter den nå opphevede lov av 30. juni 2006 nr. 56 om behandling av etikk og redelighet i

forskning (forskningsetikkloven). Dette var gjeldende rett på det tidspunkt saken kom opp (2013). Vitenskapelig uredelighet var definert i § 5 andre ledd:

«Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd med god vitenskapelig praksis som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning.»

Forskningsetisk utvalg legger videre til grunn beviskravet som følger av forskrift 8. juni 2007 nr. 593, om behandling av etikk og redelighet i forskning § 10 fjerde ledd:

«Det kreves klar sannsynlighetsovervekt for å legge til grunn at innklagede har opptrådt uredelig.»

For at det skal foreligge vitenskapelig uredelighet i forskning, i henhold til forskningsetikkloven § 5, andre ledd, må både den objektive beskrivelsen av vitenskapelig uredelighet og det subjektive kravet om brudd med god vitenskapelig praksis være begått «forsettlig eller grovt uaktsomt», være oppfylt.

Forskningsetisk utvalg viser til at departementet i forarbeidene til den nye forskningsetikkloven (2017) legger til grunn at grovt uaktsomt etter forskningsetikkloven må forstås i samsvar med den forståelsen som Høyesterett legger til grunn i Rt. 1989 s. 1318. Der uttaler førstvoterende:

«for at en oppførsel skal kunne karakteriseres som grovt uaktsomt, må den etter mitt syn representere et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte. Det må dreie seg om en opptreden som er sterkt klanderverdig, hvor vedkommende altså er vesentlig mer å klandre enn hvor det er tale om alminnelig uaktsomhet» (s. 1322)

4.1.2 Vitenskapelig uredelighet

«Vitenskapelig uredelighet» er gjennomgående avgrenset til de mest alvorlige tilfellene av brudd på forskningsetiske normer. I St.prp. 158 L kapittel 5 har departementet gått nærmere inn på spørsmålet om vitenskapelig uredelighet. Departementet peker på at

«uredelighetsstempelen kan få store konsekvenser for den enkelte forsker, og det bør derfor være et klart skille mellom de alvorlige tilfellene av uredelighet, som defineres som vitenskapelig uredelighet, og de mindre alvorlige, som grenser mot slurv og rene forglemmelser. Også den som har gode hensikter, kan trå feil, uten at det nødvendigvis bør føre til et uredelighetsstempel. Dette gjelder særlig dersom handlingen ikke framtrer som et mønster, men mer som et enkeltstående feilgrep. Forskere som oppdager eller blir gjort oppmerksom på feil, bør gis sjanse til å innrømme feilen, rette den opp og sørge for å minimalisere konsekvensene. Departementet vil presisere at forskningsinstitusjoner har plikt til å behandle alt som kan utgjøre mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, ikke bare de mest alvorlige tilfellene» (kapittel 5.2.2)

Departementet skriver videre i kapittel 5.2.2.3 at

«de objektive kriteriene i definisjonen av vitenskapelig uredelighet er «forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd» på god vitenskapelig praksis. (...)

Med fabrikkering menes blant annet oppkonstruering av data, beskrivelser, informasjon og resultater. Det kan eksempelvis være tilfeller hvor forskeren gir inntrykk av at undersøkelser

eller forsøk er gjennomført uten at det er tilfelle. Fabrikking kan også være å bruke data og observasjoner som ikke er i tråd med metodebeskrivelsen i forskningsrapporten, eller når det presenteres oppdiktede resultater i en forskningsrapport. (...)

Med forfalskning menes blant annet manipulering av forskningsmateriale, utstyr, metoder, prosesser og å endre eller utelate data, beskrivelser, informasjon og resultater uten faglig begrunnelse. Forfalskning kan eksempelvis være endring eller tilpasning av observasjoner og data slik at resultatet blir endret. Det å utelukke resultater eller fakta som er vesentlige for konklusjonene, kan også være forfalskning. Det samme gjelder selektiv bruk av data eller metoder for at sluttresultatet bedre skal passe til teori eller hypotese.»

Når det gjelder de subjektive kriteriene skriver departementet i kapittel 5.2.2.4:

«Lovens subjektive vilkår for vitenskapelig uredelighet er skyldvilkårene «forsettelig eller grovt uaktsomt». Subjektive kriterier krever et visst skjønn for å vurdere om vilkårene er oppfylt, og det må foretas en konkret helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle.»

4.1.3 Vurdering av vitenskapelig uredelighet i avhandlingen til Leon Cantas

På bakgrunn av varslene i denne saken har det vært helt nødvendig for NVH, og senere NMBU, å gjennomgå og granske de påstandene om vitenskapelig uredelighet som er fremsatt, først og fremst av Tore Sivertsen.

Granskingsutvalgene (Jones/Tverdal og Birkeland/Helland) og Utvalg for forskning og etikk (UFE) ved NVH har alle påpekt at vesentlige deler av avhandlingen, ikke minst artikkel V, ikke holder krav til god vitenskapelig framstilling og en kritisk, profesjonell behandling av basisdata. Det er dokumentert at det ikke er samsvar mellom de rådata som ligger til grunn for artikkel V og de resultatene som er publisert i artikkelen.

Granskingsutvalgene er mer tilbakeholdne med å hevde at dette er en bevisst handling. Tverdal påpeker at det har foregått omfattende endringer i datamaterialet og uforståelige imputeringer som etter hans oppfatning er berettiget til å betegne som fusk. Samtidig sier han:

«Da jeg ikke har vurdert expression of transfer genes finner jeg ikke grunnlag for å hevde manipulasjon for å understøtte en hypotese».

I rapporten fra Tverdal er det flere steder påpekt at Leon Cantas er svak på det statistiske, både når det gjelder metode og anvendelse. Hans konklusjon er også at

«den tekniske delen er grundig beskrevet, men den metodiske (statistiske) delen er overfladisk og til dels galt beskrevet. Veterinærmedisinsk virker det godt, statistisk er det svakt. Det er verdt å merke seg at kandidaten har vært alene om den den statistiske delen i samtlige arbeider. Det betyr at kandidaten har vært ene og alene om håndteringen av datafilene og det bør utløse ettertanke.»

Forskningsetisk utvalg er av den oppfatning denne saken kunne fått et annet forløp som ikke hadde medført anklager om vitenskapelig uredelighet.

Det er på det rene at Leon Cantas har ansvar for avhandlingen som er innlevert, og for innholdet i denne, men det er utvalgets oppfatning at feilen burde vært oppdaget tidligere, før innlevering av avhandlingen, av medforfattere og veiledere.

Det er flere uheldige omstendigheter i denne saken. Leon Cantas har vært utsatt for et betydelig tidspress for innlevering av avhandlingen, medforfattere har ikke hatt tilgang til rådata tidsnok og de har ikke vært gjennomgått i detalj, det ble heller ikke gitt tid og anledning til å gå gjennom artiklene før avhandlingen ble innlevert og disputasen fant sted. Leon Cantas og hovedveileder Henning Sørum er ikke gitt anledning til å gå gjennom resultatene og artikkel V etter at påstandene om vitenskapelig uredelighet ble fremsatt.

Forskningsetisk utvalg er av den oppfatning at feilen ville blitt oppdaget dersom veiledere og medforfattere, sammen med Cantas, hadde gjennomgått artiklene og det statistiske tallmaterialet grundigere enn hva som har vært tilfelle. Det er medforfatterne som i ettertid har påpekt at det ikke er samsvar mellom de rådata som ligger til grunn for artikkel V og de resultatene som er publisert i artikkelen. Medforfattere og veiledere har et objektivt ansvar for at fremgangsmåten for sammenstilling og de statistiske analyser av materialet, samt at presentasjonen av data i artikkelen er riktig, ikke minst med tanke på at det her dreier seg om en som er ph.d-kandidat.

Forskningsetisk utvalg slutter seg til derfor til den vurderingen som granskingsutvalg 2 (Birkeland/Helland) gir:

«Som det går fram av vår vurdering signert 2. oktober 2014, er det klart at originaldata til artikkel V bør undersøkjast nærare av medforfattarane til denne artikkelen. Dersom det viser seg at desse originaldata er manipulert eller feiltolka og ikkje støttar opp om konklusjonane, er dette eit ansvar som medforfattarane også har, sidan det både i denne og i alle andre fem artiklane nytta i avhandlinga står at medforfattarane har vore aktivt med i skrivinga. Det er også rettleiarane sitt ansvar at originaldata blir behandla og tolka korrekt, så det er vanskeleg å klandre kandidaten for grov eller aktlaus manipulering».

Forskningsetisk utvalg anser på grunnlag av det som er fremkommet at det foreligger et brudd på god forskningspraksis i objektiv forstand. Samtidig finner vi ikke at det er godtgjort med tilstrekkelig sannsynlighetsovervekt at det er begått en forsettlig eller grovt uaktsom handling som er sterkt klanderverdig. Cantas har utvist et dårlig faglig håndverk i en stressende situasjon og han burde ha innhentet hjelp og råd fra sine veiledere.

Dette framstår som et enkelttilfelle, og utvalget kan ikke se et handlingsmønster i dette.

4.1.4 Anledning til gjennomgang og korreksjon

Forskningsetisk utvalg er av den oppfatning at denne saken burde funnet sin løsning på et langt tidligere tidspunkt.

Forskningsetisk utvalg viser til departementets merknad, som nevnt over, der de påpeker at

«Forskere som oppdager eller blir gjort oppmerksom på feil, bør gis sjanse til å innrømme feilen, rette den opp og sørge for å minimalisere konsekvensene»

Både Leon Cantas og hovedveileder har erkjent feilen umiddelbart etter at de ble gjort kjent med den. De ga raskt uttrykk for at de ønsket å gjennomgå tallmaterialet på nytt for å rette opp eventuelle feil og forbedre artikkelen. Derfor ble artikkelen trukket etter innsendelse til tidsskriftet.

Det ble fra NVHs side ikke lagt til rette for at et slikt arbeid kunne gjenopptas, og både Leon Cantas og hovedveileder Henning Sørum oppfattet det slik at de ikke skulle ha videre kontakt i denne saken. Det samme gjelder leder av bedømmelseskomiteen, professor Tore Midtvedt. Det ble i stedet opprettet et granskingsutvalg som skulle gå gjennom anklagene. Forskningsetisk utvalg er kritisk til at det ble lagt «lokk på saken» overfor Leon Cantas og veilederen, professor Henning Sørum, slik at de ikke fikk anledning til å rette opp feilen og sørge for å minimalisere konsekvensene. Dette er et klart brudd med intensjonene med loven og departementets belæring om det samme.

UFE ved NVH ga en anbefaling om at Leon Cantas og medforfatterne skulle gis anledning til en gjennomgang av artikkelen, og mener artikkel V må grundig omarbeides på en slik måte at de faktiske rådata legges til grunn for presentasjon og rapportering av resultatene. Heller ikke denne anbefalingen ble fulgt opp fra NVHs side. Granskingsutvalg 2 (Birkeland/Helland) ga den samme anbefalingen.

Saken har aldri blitt avsluttet på en skikkelig måte, og saksbehandling og vurderinger har følgelig drøyd ut altfor lenge, ikke minst med tanke på de konsekvensene dette har fått for Cantas.

Forskningsetisk utvalg vil anbefale overfor rektor, slik også UFE ved NVH har gjort, at Leon Cantas må gis anledning til, sammen med veileder og eventuelt medforfattere, å gå igjennom originaldata og om nødvendig foreta ytterligere analyser av prøver som ble innsamlet under forsøket slik at artikkelen kan korrigeres. NMBU bør legge forholdene til rette for dette arbeidet og gi økonomisk støtte til Leon Cantas slik at arbeidet er mulig å gjennomføre.

4.2 Korrigering eller tilbaketreking av ph.d.-avhandling

Rektor har bedt Forskningsetisk utvalg om en klar tilrådning om avhandlingen eller deler av den skal korrigeres eller trekkes tilbake. Det vises til utvalgets anbefaling over i pkt. 4.1.4.

Forskningsetisk utvalg ser det slik at det må stilles ulike krav for å underkjenne en doktoravhandling før godkjenning, eventuelt å be om endringer før godkjenning, og det å frata en tildelt grad. Slik frataking kan bare skje om det foreligger ugyldighet ved den opprinnelige godkjenningen. Slik Forskningsetisk utvalg vurderer de rettslige spørsmålene må det da foreligge bevisst eller grovt uaktsom manipulering av data i den hensikt å oppnå et ønsket resultat.

Forskningsetisk utvalg viser til gjennomgangen og konklusjonen over i pkt. 4.1.3.

Forskningsetisk utvalg viser videre til den vurderingen som Granskingsutvalg 2 (Birkeland/Helland) har gitt til vurderingen av om avhandlingen skal underkjennes. Den vurderingen er gjentatt i deres svar av 1. februar 2018 (se pkt. 3):

«Skulle denne artikkelen bli fagleg underkjent er dette, etter vår meining, ikkje nok til å underkjenna avhandlinga sidan den har til saman seks artiklar og oppfyller både i omfang og fagleg kvalitet kravet til ein doktorgrad.»

Forskningsetisk utvalg slutter seg til denne vurderingen, og mener det ikke er grunnlag for at avhandlingen trekkes tilbake.

5 Avsluttende merknader – betraktninger rundt systemsvikt.

Forskningsetisk utvalg viser til forskningsetikkloven § 8, og har i det foregående tatt stilling til spørsmålet om forskeren har opptrådt vitenskapelig uredelig, forskningsetikkloven § 8 bokstav a, og om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake, forskningsetikkloven § 8 bokstav c. Ved uttalelser om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer skal det i tillegg alltid tas stilling til «om det foreligger systemfeil ved institusjonen», forskningsetikkloven § 8 bokstav b.

Departementet skriver i St.prop 158 L, kapittel 14.4:

«I vurderingen av om det foreligger systemfeil skal det blant annet vurderes om det er forhold ved forskningsinstitusjonen som har vært årsak til, eventuelt en medvirkende årsak til, at en sak om mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer har oppstått. Begrepet systemfeil må forstås i vid betydning. Det kan dreie seg om ulike forhold ved institusjonens arbeid for god forskningsetikk som det er behov for å forbedre, som for eksempel rutiner for opplæring, oppfølging av veiledere, praktisering av bestemte normer.»

Forskningsetisk utvalg viser til at det nå er fastsatt nye retningslinjer for behandling av enkeltsaker knyttet til vitenskapelig uredelighet. Der er det nærmere beskrevet hvordan slike saker skal behandles, og det er grunn til å anta at saker som denne får et annet forløp fremover. Det er likevel nødvendig å ta opp noen punkter i behandlingen av denne saken som peker i retning av systemsvikt samt momenter til overveielse og videre arbeid ved NMBU:

5.1 Saksbehandlingen

Forskningsetisk utvalg vil bemerke at denne saken har pågått over svært lang tid (2013 – 2018). Det er forståelig at fusjonen kunne virke forstyrrende inn på prosessen, men det er en systemsvikt at saken ikke ble håndtert på et så lavt nivå som mulig, og så tidlig som mulig, allerede på det tidspunkt saken kom opp.

Både UFE/NVH og granskingsutvalg 2 foreslo allerede i 2013/2014 at ph.d-kandidaten må gis anledning og mulighet til å bearbeide artikkel V, sammen med veileder og medforfattere. Dette forslaget er i samsvar med den veiledning departementet har gitt, men er ikke fulgt opp. Når slike saker kommer opp, og arbeidet ikke er publisert, burde NMBU gitt ph.d.-kandidaten anledning til å foreta supplerende analyser, gjøre forsøkene eller deler av forsøkene om igjen og sammen med medforfatterne gå igjennom originaldata. Dette er omkostninger som en institusjon vil måtte regne med.

Det har vært en rekke instanser involvert i prosessen. Det har medført, som nevnt, at det er gitt anbefalinger som ikke i tilstrekkelig grad er fulgt opp. Videre ble det fattet beslutninger som siden er omgjort.

Forskningsetisk utvalg vil understreke at det i uredelighetsaker er nødvendig med en forsvarlig og betryggende saksbehandling, som sikrer kontradiksjon, forsvarlig fremdrift og forvaltningsmessig ryddighet. De nye retningslinjene for behandling av enkeltsaker knyttet til vitenskapelig uredelighet, som er fastsatt av NMBU, vil kunne forebygge systemsvikt på dette området.

5.2 Åpenhet

Forskningsetisk utvalg vil peke på viktigheten av åpenhet omkring prosess i slike saker mellom institusjonen og den som er anklaget for vitenskapelig uredelighet. Det har fremkommet i denne saken at ph.d.-kandidaten, hovedveileder og leder av bedømmelseskomiteen alle har forstått det slik at saken

ble taushetsbelagt. De har forstått dette slik at det ble lagt «lokk på saken» noe som medførte at de, etter deres oppfatning, ikke fikk anledning til å samarbeide om å bearbeide artikkelen, for på den måten å rette opp feil.

Forskningsetisk utvalg vil understreke institusjonenes ansvar for å føre ph.d.-kandidaten og veiledere/medforfattere sammen for å kunne gjøre arbeidet om og eventuelt kunne korrigere feil.

5.3 Veiledning og medforfatterskap

Veiledere og medforfattere, seniorforskere, har et medansvar for at originaldata blir behandlet og tolket korrekt. I denne saken er ikke dette i tilstrekkelig grad fulgt opp, heller ikke fra institusjonenes side. En sak som dette demonstrerer tydelig hva en manglende oppfølging av det etiske ansvar som følger veileder- og medforfatterskapsrollen kan føre til. Det er institusjonens ansvar å sørge for at det gis opplæring i og oppfølging av veiledning og medforfatterskap, og etter Forskningsetisk utvalgs oppfatning er det en systemsvikt at institusjonen ikke har fulgt opp dette ansvaret.

5.4 Tilrettelegging for ph.d.-kandidater

Forskningsetisk utvalg viser til det ansvar en institusjon har for å tilrettelegge arbeidssituasjonen for ph.d.-kandidatene, slik at de kan gjennomføre stipendiatperioden på en god måte. Institusjonen har også et ansvar for at det blir et godt og forsvarlig arbeidsmiljø for alle stipendiatene. Ut fra det som har fremkommet i denne saken er ikke dette ansvaret fulgt opp fra institusjonens eller ledelsens side.

Det er grunn til å anta at det press som ph.d.-kandidaten har opplevd fra ledere ved institusjonen for å levere tidligere enn planlagt, kan ha innvirket på nøyaktigheten i ferdigstilling av arbeidene. Den grundige gjennomgangen av resultatene, sammen med veileder og medforfattere, har ikke funnet sted.

Forskningsetisk utvalg anbefaler at institusjonen går gjennom rutinene og innfører et kontrollsystem for at en slik gjennomgang er foretatt.

Ås/Adamstuen den 11. april 2018

Terje Kvilhaug (leder)

Deborah H. Oughton

Aslak Syse

Øystein Evensen

Rani Lill Anjum